

« zurück blättern vor »

NIT subst. m., ab 1551. **1)** ‘metallener Reißnagel, der zwei Teile dauerhaft verbindet, Niete; auch übertr.’ – ‘metalowy ćwiek łączący trwale dwa elementy; też przen.’: 1563 BibRadz 2.Par 18/33, SPXVI *niektory człowiek wyciągnąłszy łuk swoy / z trefunku ranił Krolá Izráeljskiego między nity y páncez.* ○ (1621) 1643 CN s.v. *nitować: Podczas zánitować / iéft zaklépác nity / abo bész nitow żéłazo iédno z drugim stwierdzić młotkiem.* ○ 1684 W.Koch.Dz.B. 351 *Czasem go sztychem maca, gdzie nit blachy spina, / A czasem go po sztukach z obu stron ucina.* ○ 1690–1693 Chrośc. Luk. 152, L *Skrzepnie się woda, wmarzną flotty nitem.* ○ (†1696) 1728 Pot. Arg. 673, L *Kędy oboczyk z przednim blachem nity zpinął, tam swój miecz wraził.* ○ 1745 Chrościń.Ioz.IX 7 *Ten nieomylny iéft pociechy syty, Kto wszysťtkie w Bogu nadzieie pokłada [...] Z nog mu opadną y stalowe nity.* ○ (vor 1792) 1951 Kit.Opis 373 *z cyfrą blaszaną żóttą na środku ładownicy, nitami, czyli uszkami przez skórę przechodzącymi przypiętą.* ○ (†1881) 1901 Ziel.G.Poezje II 38, DOR *Prześliczna zbroja... godna rycerza. Co za hart, potysk i jakie nity.* ○ 1913 Zapał.Pam.II 105, DOR *Zawołał kowala i ten pilnikiem przepiłował nity kajdan i ręka została moja uwolniona z niewoli zimnego żelaza.* ○ 1950–1951 Brosz.Mił.I 100, DOR *Daty się słyszeć pierwsze uderzenia młotów, wbijających nity w obręcze kajdan.* ○ 1952 Braun Lewanty 112, DOR *Pogrzebał żelaznymi szczypcami w kociołku i uchwycił rozpalony na różowo nit.* – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR (techn.). **2)** *puścić nity* ‘nachlassen, nicht bestehen, nicht ausharren; kaputt gehen, sich auflösen’ – ‘rozpaść się, nie wytrwać, osłabnąć; zepsuć się’: (1551) 1564 Biel.Kr. 208, L *Uważaiąc, że bądź krótko, bądź długo, tedy tam onym nity puścić, iął o sobie myślić.* ○ (†1584) 1586 KochPieś 6, SPXVI *Sklep ten niedobyty Puści prętko nity.* ○ 1609 Petr.Hor.C. 4, L *Jeśli on dwa kroć od was nie ubity, Prędko moc wasza musi puścić nity.* ○ (1619) 1629 Rys.Ad. 60, L *Rad puszcza nity, sprzęt źle nabyty.* ○ [LBel.] 1778 Nar.Dz.2 41, L *Niechay się duma, nie wiem iako chwali, Musi nit puścić.* – SPXVI, CN, TR, L, SWIL (fig.), SW (m.u. przen.). **3)** ‘Gold- oder Silberblättchen; wahrscheinlich auch die Glieder goldener oder silberner Ketten’ – ‘złota lub srebrna blaszka; prawdop. też ogniwa złotych lub srebrnych łańcuchów’: 1564 BielKron 328v, SPXVI *wszythek wbiór koński był bárzo kofztowny ná fzyi nity frebne poztoćifte z drogim kámiénim.* ○ vor 1764 TR *Pas z drobnymi nitami srebrenymi.* – SPXVI, TR, SW (stp.) sowie BAN. **4)** ‘Lötzinn, mit dessen Hilfe Blech verbunden wird; übertr. Verbindung, Bindung’ – ‘cyna, którą nituje się blachę, lut; przen. związek, więź’: †1829 Wor., SW *Ujęci wiecznym nitem braterstwa.* ○ vor 1861 SWIL *Dać nowy nit w blaszaném naczyniu.* – SWIL, SW. ◇ **Etym:** nhd. *Niet* subst. m. (n.), ‘ein

Nagel oder Stift, der zum Haften und Verbinden dient', GRI, nur für Inh. 1.
◊ **Der:** *nicik* subst. m., zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *nitowy* adj., 1949 Por.
rzem. 341, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1. ❖ Es handelt sich wohl
eine Entlehnung des Schmiedegewerbes aus dem 15. Jh. Unsere Belege
zeigen *nit* als allgemein bekannt bereits 1563 (Bibelübersetzung). In den
drei frühesten Belegen handelt es sich um die gleiche Stelle im Panzer eines
Ritters, wo Panzerteile mit Nieten zusammengehalten waren, was als eine
schwache Stelle galt. Inhalt 2 ist wohl eine Weiterentwicklung der
Goldschmiedekunst (der Beleg von 1564 stammt aus einem literarischen
Werk). Auch die phraseologische Wendung *puścić nity* (Inhalt 3) erscheint
von Anfang an in der Dichtung (1584 Koch[[anowski]] *Pieśń*, SPXVI) und
bereits 1619 in einem Sprichwort. Vgl. ↑ *nitować*.

« zurück blättern vor »